

Nr 8.

Ankom till Riksdagens kansli den 14 mars 1912 kl. 3 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i fråga om en af herr Wavrinsky m. fl. väckt motion nr 82, angående skrifvelse till Konungen i fråga om åtgärder för skapande af ett internationellt hjälpspråk.

Till behandling af Första kammarens första tillfälliga utskott har öfverlämnats en inom nämnda kammare af herr *Wavrinsky m. fl.* väckt motion nr 82, däri motionärerna, under åberopande af den motivering, som innehålles i en af herr Lindhagen m. fl. inom Andra kammaren väckt motion nr 255 samt i de yttranden af professorerna S. Arrhenius och G. De Geer samt dr N. Ekholm, som bilagts nämnda motion, hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och på hvad sätt initiativ lämpligen böra och kunna från svensk sida tagas för åstadkommande af officiell internationell öfverläggning och öfverenskommelse för skapandet af ett internationellt hjälpspråk.

Utskottet får, i afseende å motiveringen, hänvisa till förenämnda inom Andra kammaren väckta motion.

Den af herr Lindhagen m. fl. i Andra kammaren väckta motion, nr 255, till hvars motivering nu förevarande motion ansluter sig, söker framhålla den ogynnsamma ställning, hvari särskildt de små nationerna befinna sig på grund af språkskiljaktigheterna mellan de olika folken och de därpå härrörande svårigheterna för dem att göra sig tillbörligt gällande bred-

Utskottet.

vid de stora kulturspråkens folk. Under erinran, att redan flera internationella »teckenspråk», såsom siffrorna, de optiska och akustiska signalerna, notskriften och måttbeteckningarna, sedan längre eller kortare tid finnas till, framhålla motionärerna, att ett generellt uttrycksmedel för den mänskliga tanken vore önskvärdt, med andra ord, de tala för införandet af ett verkligt världsspråk. Motionärerna omnämna därefter några af de hittills gjorda försöken att skapa dylika världsspråk, särskildt ett par af de senaste resultaten af arbetet därpå, esperanto och dess modifierade form ido. Enligt deras mening skulle »skandinaverna» vara de närmaste att på officiell väg föra frågan framåt, och de föreslå, att saken skulle på svenskt initiativ föreläggas exempelvis nästa Haagkonferens. Motionärernas slutyrkande går som nämndt ut på en anhållan, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och på hvad sätt initiativ lämpligen böra och kunna från svensk sida tagas för åstadkommande af officiell internationell öfverläggning och öfverenskommelse för skapandet af ett internationellt hjälpspråk. Framställningen är delvis en upprepning af en liknande motion till 1911 års Riksdag, hvilken då hänsköts till behandling af Andra kammarens femte tillfälliga utskott. Beträffande motionens framställning i afseende å ett världsspråk yttrade utskottet då i hufvudsak följande: »Många och stora fördelar skulle kunna vinnas genom införandet af ett världsspråk eller internationellt hjälpspråk. Tanken härpå har tilltalat mången idealist, och berömda vetenskapsmän ha med intresse omfattat densamma. Bland dessa finnas de, som äro öfverens om, att för vetenskapen ett internationellt hjälpspråk länge varit ett känt behof och att detta skall kunna fyllas genom införandet af hjälpspråket ido. Äfven utom vetenskapsmännens krets har världsspråkets sak fått många förfaktare. — — — — — Föreningar ha bildats och möten ha hållits i syfte att främja hjälpspråkets utbredning, och särskildt har det varit Belgien, Holland och Schweiz, som på grund af sina lägen midt emellan stora kulturländer varit platsen för dylika rörelser. Nu senast ingår från Bern underrättelsen om att där bildats en förening för upprättande af en världsspråksbyrå och med uppgift att anmoda schweiziska förbundsrådet att inbjuda regeringarna i alla kulturländer att sända delegerade till en internationell konferens, som skulle sysselsätta sig med frågan om ett internationellt hjälpspråk. — — — — — Med hänsyn till att såväl frågan om — — — — — som främjandet på officiell väg af ett världsspråk äro väl beaktade genom det intresse, dessa frågor såväl inom Sverige som utomlands åtnjuta från statsmaktens, enskildas och korporationers sida, finner utskottet

ingen anledning att särskildt påkalla den svenska regeringens bemödanden uti ifrågasatt hänseende, och får utskottet alltså hemställa, att herr Lindhagens ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.» Såsom omnämnes i nu förevarande motion afslogs framställningen sedermera af Andra kammaren.

Icke blott inom Riksdagen har frågan om svenskt officiellt initiativ i afseende å ett världsspråk för ej länge sedan varit bragt å bane. Under år 1911 inkom nämligen till kungl. ecklesiastikdepartementet en skrifvelse med framställning i syfte att framkalla dylikt officiellt initiativ. Framställningen, som var anonym, lär, enligt hvad det uppgifvits, hafva haft till upphofsman Nobelpristagaren professor W. Ostwald. Med anledning af denna skrifvelse uppdrog dåvarande departementschefen åt professorn i sanskrit och jämförande indoeuropeisk språkforskning vid universitetet i Uppsala K. F. Johansson att afgifva uttalande, huruvida berörda skrifvelse vore af beskaffenhet att tilläfventyrs föranleda något yttrande från professor Johanssons sida. Professor Johansson verkställde i följd häraf en utredning i frågan, hvilken öfverlämnades till ecklesiastikdepartementet. Nämnda utredning, om hvilken utskottet haft tillfälle att taga kännedom, lämnar först en öfversikt öfver världsspraksfrågans historia och nuvarande läge samt ingår därefter på en kritik af världsspraksiframnes önskemål och åtgärder i skilda afseenden. Slutligen afgifver professor Johansson sitt eget omdöme i fråga om möjligheterna af ett världsspråk och särskildt om den till honom öfverlämnade framställningen. Han betonar därvid den grundväsentliga skillnaden mellan världsspråk och internationellt hjälpspråk och yttrar i afseende därå bland annat: »Det finns väl ännu i dag någon utopist, som drömmer om att till och med ett konstgjordt språk skulle kunna upphöjas till det enda öfver hela jorden gällande och använda språket, alltså världsspråket eo ipso. Med dessa drömmare behöfva vi icke befatta oss, ty icke ens anhängarne af de konstgjorda språken, respektive af det konstgjorda språket (ifall man kan tänka sig, det de kunde förena sig om ett enda, exempelvis i våra dagar ido), drifva längre en sådan sats. Från och med tillkomsten af den [äfven i förevarande motion] omnämnda 'Delegationen' (i Paris 1900) gäller uppgiften införandet af ett internationellt hjälpspråk.» Professor Johansson sammanfattar till sist sina åsikter rörande världsspraksfrågan med följande ord: »Enligt min mening kommer världsspraksproblemet att lösa sig ut ifrån gifna historiska faktorer på helt naturligt sätt utan konstlade ingrepp. Uttryckt i en formel är lösningen den, att det (resp. de)

språk har utsikt att bli världsspråk, som är på samma gång det enklaste, lätthandterligaste och lättlärdaste samt tillika representerar den största summan af i världssamfärdseln deltagande individer. Om det är tillåtet att gissa, torde man kunna förmoda, att engelskan är det språk, som har utsikten att bli det närmaste världsspråket. — 'En förenkling af folkens invecklade och tunga språkapparat är förvisso önskvärd, om man så vill, till och med nödvändig. Men denna förenkling kan blott ske på det sätt, att de stora kulturcentra draga allt vidare kretsar omkring sig för att slutligen förena sig i en enda.' Af det föregående torde hafva framgått, att jag omöjligen kan godkänna den meranämnda Paris-delegationens program. Först och främst kan och bör ett konstgjordt internationellt hjälpspråk endast få användning som ett mera formelartadt skriftspråk i den internationella samfärdseln. För det andra kan det tänkas vara till nytta endast inom vissa kretsar, där man har att göra med en lätt öfverskådlig fraseologi, och där hufvudvikten ligger på en fast terminologi och konventionella formler. I främsta rummet kan man därvid tänka på handel och kommunikationer. I en eller annan vetenskap af mera formelartadt framställningssätt torde ett internationellt hjälpspråk kunna göra tjänst som inslag; ehuru fullt säker därpå är jag icke.

Anhängarna af det internationella hjälpspråket arbeta på och framställa den fordran, att de respektive staterna skola genom sina statsmyndigheter taga sig an deras sak och få detsamma infördt som undervisningsämne i skolorna. Vi hafva sökt motivera, att det för en sådan åtgärd icke ges någon som helst antaglig grund. Tvärtom skulle det öka trängseln på den redan förut af en mångfald undervisningsämnen tränga undervisningsplanen, utan att någon afsevärd nytta därmed kunde vinnas. På sin höjd kunde man tänka sig undervisning i ett dylikt ämne på försök införd vid handelsläroverken. Men detta lär knappast bero på statsmakternas ingrepp.

Huruvida en eller annan vetenskaps representanter skulle vilja göra användning af ett konstspråk i det internationella vetenskapliga utbytet, bör uppenbarligen få bero på dessa själfva, eventuellt angelägenheten ordnas genom öfverenskommelser å de respektive vetenskapernas internationella möten, kongresser o. s. v. Att ett bestämdt land genom sin regering — som i den remitterade skrifvelsen föreslås — i dylikt afseende skulle taga initiativet, därför finnes enligt min mening icke tillräckligt skäl.»

Den ståndpunkt till nu förevarande fråga, som intagits dels af ofvannämnda riksdagsutskott, dels af professor Johansson, synes utskottet vara

åtminstone för närvarande den riktiga. Utan att kunna närmare ingå på de eventuella möjligheterna af ett allmänt genomfördt världsspråk och ännu mindre på förutsättningarna hos det af motionärerna särskildt förordade språket att fylla ett världsspråks plats, vill utskottet blott ånyo framhålla den förut påpekade, men af motionärerna knappast tydligt angifna skillnaden mellan världsspråk och internationellt hjälpspråk. Mot möjligheten af det förra synes tala framförallt det faktum, som heter språkets förändring. De mångskiftande inflytelser af bland annat folkpsykologisk, fysiologisk och allmänt kulturell art, för hvilka ett talspråk med nödvändighet måste blifva utsatt, torde ej komma att visa sig mindre verksamma och kraftiga i fråga om ett konstgjordt språk än i fråga om de i verklig mening lefvande språken. Lagarna för språkets lif kunna icke rubbas af någon mänsklig makt, ej ens af en aldrig så framstående och maktfullkomlig internationell institution.

Hafva motionärerna åter åsyftat blott ett internationellt hjälpspråk, så ter sig frågan något annorlunda. Ett dylikt språk kan måhända komma att få användning inom vissa områden för mänsklig verksamhet, men näppeligen inom andra än dem, som af språket kräfvat, mindre smidighet och rikedom på resurser, än distinkt formuleringsförmåga. Det torde, på tal härom, knappast vara en tillfällighet, att ingen af de tre vetenskapsmän, hvars utlåtanden äro afsedda att stödja motionen, representerar någon humanistisk vetenskapsgren.

Hvilka än framtidsutsikterna för ett internationellt hjälpspråk kunna vara, synes det utskottet likväl föga lämpligt, att frågan härom göres till föremål för en riksdags behandling och beslut, helst innan saken ens kan sägas hafva lämnat försöksstadiet. Här synes annat forum åtminstone tills vidare vara att anbefalla.

På grund af hvad nu blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Första kammarens åtgärd.

Stockholm den 14 mars 1912.

Å utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Herr *A. Petrén* har anhållit få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af detta ärende.
